

FORENZIK

KAJ DELAVEC OBIČAJNO DELA:

Delo forenzika je v prvi vrsti vezano na preiskavo sledi, ki so v kakršnikoli zvezi s kaznivimi dejanji, množičnimi nesrečami, prometnimi nesrečami ipd. Forenzik tako lahko preiskuje sledi DNK ter vse vrste bioloških sledi (lasje, tkiva, slina, kri ...), preiskuje lahko različne dokumente, sledi, povezane z mamili in drogo ter ostalimi kemičnimi sredstvi in spojinami (sledilne barve, sledi na steklu, kovini...), sledi, povezane z eksplozivnimi telesi, različnimi vlakni (biološkimi in tekstilnimi) ter prstnimi odtisi. Forenzik lahko preiskuje tudi požare ter išče vzroke zanj, izvaja grafološke raziskave in vodi postopke identifikacije oseb in žrtev množičnih nesreč. Delo forenzika se razteza od kraja kaznivega dejanja ali nesreče, kjer išče sledi, do laboratorija, v katerem sledi vzorci, do glavne obravnave na sodišču, kjer so rezultati njegovega dela lahko uporabljeni kot dokazno gradivo. Delo forenzika je odvisno od tega, ali dela na terenu ali v laboratoriju. Delo je organizirano tako, da so nekateri forenziki specializirani za delo na terenu, drugi pa za delo v laboratoriju. Če policija obravnava zapleteno ali zelo hudo kaznivo dejanje (umor, posilstvo, množična nesreča, bombna eksplozija, napad objekta, pomembnega v nacionalnem pomenu, atentat ...), potem gredo na teren tudi forenziki iz laboratorija. Forenzik na terenu opravi forenzično preiskavo, kjer pri ogledu preišče prizorišče kaznivega dejanja ali nesreče in rekonstruira dogajanje. Kraj ogleda dokumentira, naredi skice prizorišča, zavaruje sledi in oceni, katere sledi bo poslal na raziskavo v laboratorij in katerih ne. Pri tem pazi, da sledi, ki bodo kasneje lahko postale materialni dokaz v postopku sodne obravnave, ne poškoduje ali kako drugače uniči. Delo na terenu je izredno pomembno, saj je on tisti, ki na kraju kaznivega dejanja ali nesreče najde sledi za delo forenzika v laboratoriju. Forenzični strokovnjak v laboratoriju pa majhne količine sledi, ki jih priskrbi forenzik na terenu, preuči in poda strokovno mnenje, za kakšno vrsto sledi gre. V laboratoriju pri pripravi vzorca uporablja posebne instrumentalne tehnike, saj so sledi, ki jih preučuje, navadno kontaminirane (npr. kapljica krvi je lahko zažrta v omet, les, zemljo, beton, torej je kontaminirana in jo je tako potrebno ločiti od teh snovi), zaradi česar je pri delu potrebna posebna strokovnost.

DELOVNA PODROČJA:

Forenzik lahko dela na terenu ali v laboratoriju. Delo na terenu obsega preiskavo prizorišč različnih kaznivih dejanj (posilstva, umori, uboji ipd.) in nesreč (prometne nesreče, utopitve, požari, množične nesreče ipd.). Strokovnjaki s področja forenzike, ki delajo v laboratorijih, pa se lahko specializirajo za raziskavo v

različnih laboratorijih. V fizikalnem laboratoriju preiskujejo sledi prometnih nesreč, opravljajo rekonstrukcije na kraju streljanja, ugotavljajo vzroke požarov, eksplozij in strojelomov, preizkušajo strelno orožje, ugotavljajo varnost blagajn in zaklepnih mehanizmov, vodijo zbirko strelnega orožja. Del njihove dejavnosti predstavlja tudi video in foto dokumentiranje. Organske in anorganske snovi mamil, strupov, barv, avtomobilskih lakov, vnetljivih snovi in eksplozivov skušajo identificirati v kemičnem laboratoriju. Tu analizirajo tudi sledi s krajev požarov in vzorce, povezane s kaznivimi dejanji na okoljevarstvenem področju. Vodijo tudi zbirke vzorcev snovi, ki prispejo v analizo. Serološke preiskave, preiskave DNK, las, dlak, krvi, semen, lesa, slin, tkiv ... opravljajo v biološkem laboratoriju. V oddelku za daktiloskopijo preiskujejo prstne sledi, sledi dlani in sledi obuval, v oddelku za preiskavo rokopisov in dokumentov pa preiskujejo podpise, rokopise, dokumente, vrednostne papirje, bankovce, črnila, pisala, papir ipd. in rekonstruirajo poškodovane dokumente ter vodijo zbirko tipkopisov pisalnih strojev in anonimnih sporočil, povezanih s kaznivimi dejanji.

DELOVNI PRIPOMOČKI, MATERIALI, DOKUMENTI:

Forenzik, ki dela na terenu, s sabo nosi posebno opremo. Njegova osnovna oprema sta kovček, v katerem so pripomočki za delo in fotografska oprema. Kovčkov z delovnimi pripomočki je več vrst, odvisno od dejanja, ki ga forenzik na terenu raziskuje. Osnovni pripomočki, ki jih v ima v kovčku, pa so: pribor za iskanje sledi, kot so povečevalno steklo, metri in merila, oprema za shranjevanje sledi (epruvete, pisemske ovojnice, škatlice, plastične vrečke), orodje, s katerim lahko kakšno stvar odščipne (kleščice) ali odreže (škarje), manjše lučke ter oprema za iskanje prstnih odtisov (čopiči, praški, folije, na katere se prenese prstne odtise). Če na terenu preiskuje prizorišče množične katastrofe, ima v kovčku dodaten pribor za identifikacijo žrtev masovnih katastrof. V takšnem kovčku so različne žličke, s katerimi se ravna prste in jemlje odtise mrtvecem. Forenzik na terenu ima v kovčku lahko tudi pribor za elektrostatično odvzemanje sledi, pri čemer z elektrostatiko prenese odtis na folijo (na primer odvzemanje sledi obuvala s preproge) ter poseben pribor za odlivanje sledi, če so le-te v blatu. Med fotografsko opremo forenzika pa sodi zmogljiv fotoaparati z močno bliskavico in dodatna oprema za osvetljevanje pri nočnem delu (vendar forenzik ponoči dela le v izjemnih primerih, saj se sledi v nočnem času težko najde). Forenzik ima namesto obsežne fotografske opreme pri sebi pogosto kar digitalni fotoaparati. Forenziki v laboratorijih pa uporabljajo različne mikroskopi in drugo instrumentalno ter računalniško opremo. V fizikalnem laboratoriju uporablja primerjalni mikroskop ter elektronski mikroskop z energetske spektrometrom rentgenskega sevanja, v kemijskem laboratoriju uporablja aparature za analizo in identifikacijo organskih ter anorganskih snovi, v biološkem laboratoriju pa uporablja aparature, z računalniško podprto tehnologijo za ugotavljanje bioloških sledi. Forenzik je pri svojem delu vezan na poseben etični kodeks, ki ga je sprejelo evropsko združenje forenzičnih znanstvenih institutov ENFSI. V etičnem kodeksu je zapisano, da mora forenzik svoje delo pošteno opravljati, da mora

pridobiti vse podatke, ki so lahko v korist ali škodo osumljencu kaznivega dejanja, sledi pa ne sme poškodovati, uničiti, ali kako drugače okrniti. Pri svojem delu se mora držati zakona o kazenskem postopku (ZKP), tako da mora sledi, ki jih najde na kraju zločina, strokovno dokumentirati v skladu z ZKP, pri čemer je pomemben zapisnik o ogledu, kajti le tako imajo ugotovitve s kraja zločina na sodišču procesno vrednost (so lahko uporabljene kot dokazno gradivo).

IZDELKI IN STORITVE:

Storitev forenzika je preiskava sledi in priprava izvedenskega mnenja o njih. Na kraju kaznivega dejanja ali nesreče mora forenzik torej sledi preiskati, potem pa jih je potrebno v laboratorijih strokovno preučiti in podati izvedensko mnenje o kaznivem dejanju ali nesreči. Rezultat preiskave je tako forenzični dokaz, ki lahko usmeri policijo, v katero smer naj preiskuje kaznivo dejanje. Forenzični dokaz velja tudi kot materialni dokaz na sodišču. Pri tem je pomembno, da forenzik ne poda mnenja, ki pravi, da je oseba N.N. zagrešila kaznivo dejanje, ampak poda izvedensko mnenje, ki pravi: na osnovi analiz lahko ocenimo, da DNK s prizorišča zločina pripada osebi N.N. Forenzik skuša tako kar najbolje prispevati k rekonstrukciji dogodka oziroma preiskavi kaznivega dejanja in odkritju storilca.

RAVEN ZAHTEVNOSTI POKLICA POTREBNA ZNANJA IN SPRETNOSTI ZA OPRAVLJANJE POKLICA, SPRETNOSTI IN VEŠČINE:

Za ta poklic se zahteva visoka strokovna ali univerzitetna izobrazba, najbolje naravoslovne (kemija, fizika, biologija) ali tehniške smeri (strojništvo, elektroinženirstvo) oziroma izobrazba s področja fotografije ali policijskih ved. Znanja navedenih področij potrebuje tako forenzik na terenu kot tudi forenzik v laboratoriju. Ker forenzik išče ter preiskuje sledi, je za delo nujna spretnost dobrega opazovanja. Pri delu uporablja različne instrumente, zato mora znati delati z njimi, potrebno pa je tudi znanje pravilnega vzorčenja sledi in tolmačenja analiz, ki jih izvede. Forenzik mora rezultate raziskave oziroma analize, ki jih je pridobil z zapletenimi metodami, posredovati ustreznim službam in posameznikom (policija, sodstvo, osumljenec, odvetniki) v razumljivi obliki, za kar je potrebna sposobnost in znanje jasnega govornega in pisnega izražanja. Vsak forenzik, ki je usposobljen, da napiše izvedensko mnenje, je lahko tudi sodni izvedenec, ki sodeluje pri sodnem procesu. Ker forenzika odvetniki v želji po oprostitvi sodbe skušajo prikazati kot nesposobnega, so pri delu zaželeno veščine dobrega javnega nastopanja in retorike.

PSIHOFIZIČNE SPOSOBNOSTI:

Forenzik na terenu pri svojem delu potrebuje oster vid, saj so sledi, ki jih išče, pogosto drobne in slabo vidne (kapljice sline, lasje, prstni odtisi ipd.). Dober vid potrebuje tudi forenzik v laboratoriju, saj je njegov pogost delovni pripomoček mikroskop. Forenzik ne sme biti barvno slep. Za opravljanje dela

je zaželeno trdno psihično zdravje, saj lahko na prizoriščih kaznivih dejanj, množičnih nesreč, pogoriščih ipd. vidi grozljive prizore. Forenzik v laboratoriju ima lahko veliko opravka s krvavimi oblačili, s človeškimi tkivi, tako da mu pogled na takšne stvari ne sme zbuhati občutkov tesnobe ali povzročati omedlevice. Njegovo delo je precej stresno in odgovorno.

INTERESI IN OSEBNOSTNE LASTNOSTI:

Tako forenzik v laboratoriju kot forenzik na terenu pri svojem delu potrebujeta izjemno natančnost. Od natančnega pregleda prizorišča kaznivega dejanja, množične katastrofe, nesreče ipd. je odvisno, ali bo razjasnjen vzrok nesreče oz. dokazana krivda osumljencu kaznivega dejanja. Pri delu potrebuje tudi občutek odgovornosti. Le-ta mora biti zelo velik, saj lahko napačne forenzikove ugotovitve naredijo posamezniku veliko škodo življenjskega pomena (nedolžni je lahko obsojen na zaporno kazen, krivemu krivda ne more biti dokazana ipd.). Pri delu je potrebna visoka etičnost, moralnost ter upoštevanje kodeksa, saj bi lahko katerakoli sled bila podtaknjena. Ker so vzorci sledi, ki jih forenziki opazujejo, majhni, se navadno raziskave na istem vzorcu ne more ponoviti, to pa forenzika obremenjuje, da se pri raziskavi vzorca ne sme zmotiti. Pri delu je dokaj pomembno merilo zdrave pameti in logično sklepanje.

POGOJI ZA DELO, RAZMERE ZA DELO:

Delovni čas forenzika na terenu in laboratoriju je od osme ure zjutraj pa do četrte ure popoldne. Ker se kriminalna dejanja in nesreče lahko dogajajo 24 ur dnevno, pa lahko dela tudi v popoldanskem času ter med vikendi in prazniki. Enako velja, če je potrebno pohiteti z raziskavo, kadar je osumljenec kaznivega dejanja na primer tujec, ki je v 24-urnem priporu.

NEVARNOSTI, POŠKODBE PRI DELU, ZAŠČITA:

Pri svojem delu je forenzik vezan na določila zakona varstva pri delu ter na ustrezne pravilnike, ki dodatno urejajo varovanje zdravja na njegovem delovnem mestu. Tako mora upoštevati predpisane varnostne ukrepe ter uporabljati predpisana sredstva in opremo za osebno varnost pri delu. Forenzik v laboratoriju je oblečen v zaščitna oblačila, na terenu pa poleg zaščitnih oblačil uporablja še plastične rokavice za enkratno uporabo, pa tudi čelade, zaščitne maske, zaščitna očala ter drugo posebno zaščitno opremo. Zaščitna oprema ima za forenzika dvojno funkcijo. Ena je, da zaščiti sebe pred morebitnimi škodljivimi snovmi, druga pa, da zaščiti sledi oziroma, da jih ne kontaminira.